

12 Οι όροι *πρόσφυγας*, *μετανάστης* και *λαθρομετανάστης* στο Ηλεκτρονικό Σώμα Κειμένων Ερωτήσεων της Βουλής των Ελλήνων

Αφροδίτη Γιοβάνη, Παναγιώτης Γ. Κριμπάς, Φώτης Φυτσιλής, Γεώργιος Κ. Μικρός

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αυτό το άρθρο εξετάζει την έννοια και τη χρήση των όρων *πρόσφυγας*, *μετανάστης* και *λαθρομετανάστης* με αφετηρία το Ηλεκτρονικό Σώμα Κειμένων (ΗΣΚ) των Ερωτήσεων της Βουλής. Κατά την ανάλυσή του βασιστήκαμε σε εργαλεία Επεξεργασίας Φυσικής Γλώσσας (NLP) όπως το Sketch Engine, τα Voyant Tools, καθώς και μια σειρά από εξειδικευμένα εργαλεία εξόρυξης κειμενικής πληροφορίας, για να ανασύρουμε το λεξικό προφίλ για τα λήμματα *πρόσφυγας*, *μετανάστης* και *λαθρομετανάστης*. Απώτερος στόχος μας είναι να κατανοήσουμε τις γραμματικές σχέσεις και τα συγκεκριμένα λεξικά σύμπλοκα (collocations) για καθένα από αυτά τα λήμματα, καθώς και να παράσχουμε ενδείξεις για τη σημασιολογική τους προσωδία, τ.έ. την τάση τους να εμφανίζονται συστηματικά είτε με θετική είτε με αρνητική σημασία. Παράλληλα εξετάζουμε ανά κόμμα τη συναισθηματική πολικότητα χρησιμοποιώντας ένα μοντέλο αυτόματης ανάλυσης κειμενικού συναισθήματος. Τα πορίσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν ότι η ιδεολογική πόλωση αντανακλάται στο σημασιολογικό φορτίο των υπό εξέταση όρων.

The terms *prósfygas*, *metanástīs* and *lathrometanástīs* in the E-Corpus of Hellenic Parliament questions

Afroditi Giovani, Panagiotis G. Krimpas, Fotis Fitsilis, Georgios K. Mikros

ABSTRACT

This paper examines the meaning and use of the terms *prósfygas* (*refugee*), *metanástīs* (*immigrant*) and *lathrometanástīs* (*illegal immigrant*), starting from the Electronic Text Corpus (ETC) of Parliamentary Questions. During its analysis we relied on Natural Language Processing (NLP) tools such as Sketch Engine, Voyant Tools, as well as a range of specialised text mining tools in order to retrieve the dictionary profile for *prósfygas*, *metanástīs* and *lathrometanástīs*. Our ultimate goal is to understand the grammatical relations and the specific word collocations for each of these entries, as well as to provide indications for their semantic prosody, i.e. their tendency to appear systematically with either positive or negative significance. At the same time, we examine emotional polarity by using a model of automatic textual emotion analysis. The findings of the research confirm that the ideological polarisation is reflected in the semantic load of the terms under consideration.

1 Γλωσσικοί πόροι: το ΗΣΚ της Βουλής

Ο κοινοβουλευτικός έλεγχος¹ που ασκείται στην Ελληνική Κυβέρνηση από τη Βουλή των Ελλήνων αποτελεί εν πολλοίς ένα επιστημονικά ανεξερεύνητο πεδίο, το οποίο αρχίζει να μελετάται πιο συστηματικά τα τελευταία χρόνια (Fitsilis and Koryzis, 2016). Ανάμεσα στα μέσα κοινοβουλευτικού ελέγχου κυριαρχούν οι γραπτές ερωτήσεις, με ετήσια συχνότητα πάνω από 10.000 ερωτήσεις, γι' αυτό και η Ελληνική Ομάδα Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (αγγλ. Hellenic OCR Team) τις μελετά πρώτες.² Η συγκεκριμένη ομάδα χρησιμοποιεί καινοτόμες μεθόδους ανάκτησης και επεξεργασίας δεδομένων για τη δημιουργία και ανάλυση ενός πρωτότυπου Ηλεκτρονικού Σώματος Κειμένων (ΗΣΚ) γραπτών ερωτήσεων (Fitsilis and Mikros, 2021). Το ΗΣΚ της ΙΣΤ' κοινοβουλευτικής περιόδου ήταν το πρώτο που δημιουργήθηκε και μελετήθηκε, ασφαλώς λόγω και της σύντομης διάρκειας της περιόδου, η οποία περιλαμβάνει 4.499 έγκυρες ερωτήσεις που απαρτίζονται συνολικά από 1.668.605 λέξεις. Μια πρώτη ανάλυση (proof of concept) του εν λόγω σώματος κειμένου πιστοποίησε την καταλληλότητα της υποκείμενης μεθοδολογίας, καθώς και την υψηλή ποιότητά του για μελέτες συναφείς προς την παρούσα (Fitsilis, Saalfeld and Schwemmer, 2017). Η σχετική μεθοδολογία ονομάστηκε **ανασύσταση περιεχομένου**, διότι χρησιμοποιεί τεχνολογία Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (Optical Character Recognition – OCR) και προηγμένες τεχνικές επικύρωσης κειμενικών δεδομένων για την πλήρη ανασύσταση των πρωτότυπων γραπτών ερωτήσεων που, στην ιστοσελίδα της Βουλής, βρίσκονται σε μορφή εικόνων. Συνολικά υπολογίζεται ότι περίπου 2,3% (106 στοιχεία) από τα αρχικά 4.605 στοιχεία της ΙΣΤ' περιόδου περιέχουν ελλείψεις. Το τελικό (επικυρωμένο) ΗΣΚ περιέχει 4.499 στοιχεία, τ.έ. ίσα με τον αριθμό των έγκυρων κοινοβουλευτικών ερωτήσεων της εν λόγω περιόδου που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα μελέτη.

2 Μια ορολογική προσέγγιση των κειμένων των γραπτών ερωτήσεων

Πάγια επιδίωξη της ορολογίας είναι η μονωνυμία και η μονοσημία των όρων, όπως αποτυπώνεται σε διεθνή πρότυπα (ISO 704:2009, σ. 35, ISO 10241–2:2012, σ. 21) και σε απόψεις ερευνητών (Ruhl, 1989, pp. vi, xi, Béjoint 1990, pp. 19–22, 24, Fretheim 2001, pp. 83–84, Βαλεοντής και Κριμπάς, 2014, σ. 171), στο μέτρο του δυνατού, δεδομένης της σημασιολογικής μεταβλητότητας κάθε λέξης (ακόμα και των όρων) στο πλαίσιο της πραγματικής γλωσσικής χρήσης. Αυτό ισχύει ιδίως για τα **επιστημονικά** και τα **τεχνικά κείμενα**, των οποίων η γλώσσα τείνει προς μια εννοιολογική οικουμενικότητα – γι' αυτό π.χ. η έννοια που κατασημαίνει ο όρος **σπονδυλική στήλη** έχει διεθνώς τα ίδια διακριτικά χαρακτηριστικά. Αντίθετα, στα **θεσμικά**

¹ <https://www.hellenicparliament.gr/Koinovouleftikos-Elenchos/Mesa-Koinovouleutikou-Elegxou>

² <https://hellenicOCRteam.gr>

πεδία όπως το Δίκαιο, η Θρησκεία, η Πολιτική ή ο Στρατός (Βαλεοντής και Κριμπάς, 2014, σ. 21–27),³ οι έννοιες και οι μεταξύ τους σχέσεις εξαρτώνται συχνά από την ιστορικοπολιτισμική παράδοση κάθε έννομης τάξης ή θρησκευτικής κοινότητας, γι' αυτό και συχνά δεν είναι οικουμενικές. Η συνακόλουθη έλλειψη *διαγλωσσικής* συνωνυμίας έχει ιδιαίτερες συνέπειες σε τομείς όπως π.χ. η νομική μετάφραση (Cao 1997, Šarčević 1997, Alcaraz Varó and Hughes, 2002, Βαλεοντής και Κριμπάς, 2014, σ. 241–253). Αλλά και σε ενδογλωσσικό επίπεδο πολλά είδη νομικών κειμένων διακρίνονται από ένα είδος σκόπιμης, θα λέγαμε, αμφισημίας (ambiguity) και απροσδιοριστίας (indeterminacy) (Cao 1997, p. 19), ακριβώς επειδή επιδιώκουν να ανοίγονται σε περισσότερες ερμηνείες. Για παράδειγμα, όροι όπως **συναίνεση** ή **δικαιοπραξία** ορίζονται ευρέως από τον ίδιο τον νόμο – ώστε, σε συγκεκριμένες υποθέσεις ή κειμενικές χρήσεις χρειάζεται συχνά να διαπιστωθεί αν μια πράξη ή παράλειψη συνιστά πράγματι **συναίνεση** ή **δικαιοπραξία** – ενώ όροι όπως **χρησιδάνειο** ή **υπεξαίρεση** ορίζονται από τον νόμο στενά – ώστε η ταυτότητά τους να είναι άμεσα αναγνωρίσιμη σε οποιαδήποτε κείμενα ή υποθέσεις. Έτσι εξηγείται ότι οι νομικές έννοιες απαιτούν συχνά διασταλτική, συσταλτική ή τελεολογική – και όχι απλώς γραμματική – ερμηνεία εκ μέρους των αρμόδιων δικαστηρίων και/ή των θεωρητικών του δικαίου (Šarčević 1999, pp. 61–64, Poscher 2011). Η γλώσσα και η επικοινωνία, άλλωστε, είναι δυναμικά φαινόμενα, με αποτέλεσμα οι μεγάλες προσδοκίες για μονωνυμία και μονοσημία στις ειδικές γλώσσες να διαψεύδονται στην πράξη (Faber Benítez 2009, pp. 111–113εξ.), είτε ακούσια, είτε εκούσια. Κάθε επικοινωνιακή περίσταση είναι διαφορετική, και οι γνώσεις, οι προσδοκίες και οι επιδιώξεις ενός ή περισσότερων συνομιλητών μπορεί να κάμπτουν την αντίσταση ενός όρου στην εννοιολογική αλλαγή. Η διαφορά κύρους ανάμεσα στον πομπό και τον λήπτη παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο σε τέτοιες εννοιολογικές και/ή ορολογικές μετατοπίσεις. Με άλλα λόγια, ακόμα και στις ειδικές γλώσσες η ανάδυση συνωνύμων είναι μια φυσική γλωσσική διαδικασία (Chromá 2006, pp. 738–740, Temmerman 2000, pp. 125–154, Gortych 2013, p. 179) από την οποία δύσκολα μπορεί να ξεφύγει ακόμα και ο πιο προτυποποιημένος όρος, ιδίως από τη στιγμή που θα διαβεί τα σύνορα των ειδικών κειμένων και θα αρχίσει να χρησιμοποιείται είτε από μη ειδικούς, είτε από ειδικούς μεν, αλλά στο πλαίσιο μη ειδικών ή μεικτών επικοινωνιακών περιστάσεων (γραπτών και – ιδίως – προφορικών).

Η ορολογία του Διεθνούς Δικαίου δεν αποτελεί εξαίρεση (Katz 2020, pp. 55–58), και αυτή την κατάσταση εκμεταλλεύονται συχνά άτομα, κράτη, πληθυσμοί ή άλλοι δρώντες του Διεθνούς

³ Για μια ενδιαφέρουσα εξερεύνηση της διαλεκτικής σχέσης μεταξύ Δικαίου και Θρησκείας βλ. Barzilai (2007).

Δικαίου για να επιδιώξουν συμφέροντα δικά τους ή συμμάχων τους, ακόμα και σε βάρος τρίτων κρατών, πληθυσμών ή άλλων δρώντων. Έτσι, οι όροι **μετανάστης**, **λαθρομετανάστης** (με το συνώνυμό του **παράνομος μετανάστης**) και **πρόσφυγας**, οι οποίοι μας απασχολούν σε τούτο το άρθρο, έχουν χρησιμοποιηθεί με τόσο διαφορετικούς τρόπους από θεσμούς, πολιτικούς, κοινωνιολόγους, διεθνολόγους και δημοσιογράφους. Πριν περάσουμε στη σχετική διερεύνηση, θα ανατρέξουμε στους ορισμούς των εννοιών που κατασημαίνουν οι όροι **μετανάστης** (από την έννοια και την πρόσληψη του οποίου εξαρτάται και το δεύτερο οροστοιχείο των μεταξύ τους συνώνυμων όρων **παράνομος μετανάστης** και **λαθρομετανάστης**) και **πρόσφυγας** κ.λπ. Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες – Γραφείο Ελλάδας:

Πρόσφυγες είναι τα άτομα που αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα καταγωγής τους ή συνήθους διαμονής τους (στην περίπτωση των ανιθαγενών), εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου δίωξης, για λόγους που σχετίζονται με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις, την εθνική ή φυλετική τους προέλευση, τη θρησκεία τους, ή με το ότι ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κοινωνική ομάδα. Για τους παραπάνω λόγους, δικαιούνται άσυλο και διεθνή προστασία στη χώρα όπου καταφεύγουν. Στην ευρύτερη έννοια των δικαιούχων διεθνούς προστασίας, συμπεριλαμβάνονται και τα άτομα τα οποία, χωρίς τον παραπάνω φόβο δίωξης, κινδυνεύουν να υποστούν σοβαρή βλάβη, λόγω ένοπλων συρράξεων ή γενικευμένης βίας. Χαρακτηριστικό και των δυο περιπτώσεων είναι ότι οι πρόσφυγες δεν μπορούν να απολαύσουν προστασίας στη χώρα καταγωγής ή συνήθους διαμονής τους.⁴

Αφενός, ο παραπάνω ορισμός εξομοιώνει με τους **πρόσφυγες** και άτομα που κινδυνεύουν λόγω ένοπλων συρράξεων ή γενικευμένης βίας στη χώρα τους, αλλά δεν τα χαρακτηρίζει ρητά **πρόσφυγες**. Αφετέρου, η διατύπωση «δικαιούνται άσυλο και διεθνή προστασία στη χώρα όπου καταφεύγουν» αφήνει αναπάντητο το ερώτημα αν αυτή η χώρα είναι η **πρώτη** ασφαλής χώρα στην οποία καταφεύγει ένας **πρόσφυγας** ή αν μπορεί να είναι οποιαδήποτε χώρα, ακόμη κι αν ο (αρχικά) **πρόσφυγας** έχει διασχίσει περισσότερες από μία ασφαλείς χώρες πριν ζητήσει διεθνή προστασία.

Σύμφωνα με την ίδια πηγή:

Μετανάστες είναι τα άτομα που εγκαταλείπουν τη χώρα καταγωγής τους προσβλέποντας σε καλύτερες συνθήκες εργασίας και γενικά διαβίωσης, στις χώρες τελικού προορισμού τους. Αν και ολόένα περισσότερο σήμερα οι λόγοι του ξεριζωμού είναι αναγκαστικοί, παρά αποτέλεσμα «ελεύθερης επιλογής» (ιδιαίτερα σε περιπτώσεις φυσικών ή περιβαλλοντικών καταστροφών ή απόλυτης φτώχειας), οι μετανάστες έχουν καταρχήν τη δυνατότητα να επιστρέψουν στην πατρίδα τους όποτε το θελήσουν, σε αντίθεση με τους πρόσφυγες.

⁴ https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration___Asylum_GR.pdf (πρόσβαση 17-7-2021).

Άρα, με βάση την Ύπατη Αρμοστικότητα του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τα κύρια διακριτικά χαρακτηριστικά της έννοιας **πρόσφυγας** σε σύγκριση με την έννοια **μετανάστης** είναι η δυνατότητα του δεύτερου να επιστρέψει στη χώρα του οποτεδήποτε, αλλά και – *ex silentio* – το γεγονός ότι ο δεύτερος δεν έχει δικαίωμα διεθνούς προστασίας (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να τύχει διεθνούς προστασίας κατά προαίρεση του κράτους υποδοχής). Από την άλλη πλευρά, αυτός ο ορισμός τείνει να εξομοιώνει εμμέσως τις δύο έννοιες, επισημαίνοντας την αναγκαστικότητα του ξεριζωμού. Αξίζει τώρα να συγκρίνουμε τους παραπάνω ορισμούς με τους αντίστοιχους που δίνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης (European Migration Network – EMN), σύμφωνα με τους οποίους οι όροι **πρόσφυγας** και **μετανάστης** έχουν αμφότεροι μία παγκόσμια και μία ενδοευρωπαϊκή έννοια και, συγκεκριμένα:

Στο παγκόσμιο πλαίσιο [ενν. πρόσφυγας είναι] είτε άτομο που, λόγω βάσιμου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικής άποψης ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν μπορεί ή, λόγω του σχετικού φόβου του, δεν θέλει να απευθυνθεί για προστασία στη χώρα αυτή, ή ανιθαγενής, ο οποίος, εκτός της χώρας της πρώην συνήθους διαμονής του, για τους ίδιους λόγους που προαναφέρθηκαν, δεν μπορεί ή, λόγω του σχετικού φόβου του, δεν θέλει να επιστρέψει σε αυτή.

Στο πλαίσιο της ΕΕ [ενν. πρόσφυγας είναι] είτε πολίτης τρίτης χώρας που, λόγω βάσιμου φόβου δίωξης για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικής άποψης ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, βρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και μπορεί ή, λόγω του σχετικού φόβου του, δεν θέλει να απευθυνθεί για προστασία στη χώρα αυτή, ή ανιθαγενής, ο οποίος, εκτός της χώρας της πρώην συνήθους διαμονής του, για τους ίδιους λόγους που προαναφέρθηκαν, δεν μπορεί ή, λόγω του σχετικού φόβου του, δεν θέλει να επιστρέψει σε αυτή, και για την περίπτωση του οποίου δεν εφαρμόζεται το Άρθρο 12 (Αποκλεισμός) της Οδηγίας 2011/95/ΕΕ (Αναδιατυπωμένη Οδηγία περί Χαρακτηρισμού).⁵

Παρατηρούμε εδώ, λοιπόν, ότι Σύμφωνα με την ΕΕ η έννοια που κατασημαίνει ο όρος **πρόσφυγας**, είτε παγκοσμίως είτε εντός ΕΕ, δεν περιλαμβάνει άτομα *χωρίς* συγκεκριμένο φόβο δίωξης για ιδιότητες ή πεποιθήσεις τους, σε αντίθεση με τον ευρύτερο ορισμό που δίνει ο ΟΗΕ. Όσον αφορά την έννοια που κατασημαίνει ο όρος **μετανάστης**, αυτή ορίζεται ως εξής σύμφωνα με την ΕΕ:

Στο παγκόσμιο πλαίσιο [ενν. μετανάστης είναι] ένα πρόσωπο που βρίσκεται εκτός της επικράτειας του Κράτους του οποίου είναι υπήκοος ή πολίτης και έχει διαμείνει σε ξένη χώρα για περισσότερο από ένα έτος, ανεξαρτήτως αιτίας, εκούσιας ή ακούσιας, και μέσου, τακτικού ή έκτακτου, που χρησιμοποιήθηκε για τη μετανάστευση.

⁵ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/refugee_en (πρόσβαση 17-7-2021, μετάφραση: Π.Γ. Κριμπάς).

Στο πλαίσιο της ΕΕ/ΕΖΕΣ [ενν. μετανάστης είναι] ένα άτομο που είτε: (i) ορίζει τη συνήθη διαμονή του στην επικράτεια ενός κράτους μέλους της ΕΕ/ΕΖΕΣ για μια περίοδο που διαρκεί, ή αναμένεται να διαρκέσει, τουλάχιστον 12 μήνες, ενώ προηγουμένως διέμενε κατά συνήθεια σε άλλο κράτος μέλος της ΕΕ/ΕΖΕΣ ή σε τρίτη χώρα· ή που (ii) αφού διέμενε προηγουμένως κατά συνήθεια στην επικράτεια του [ενν. εν λόγω] κράτους μέλους ΕΕ/ΕΖΕΣ, παύει να έχει τη συνήθη διαμονή του στο κράτος μέλος ΕΕ/ΕΖΕΣ για μια περίοδο που διαρκεί ή αναμένεται να διαρκέσει τουλάχιστον 12 μήνες.⁶

Σύμφωνα με την ΕΕ, ο παγκόσμιος ορισμός της έννοιας **μετανάστης** δεν διαφέρει ουσιαστικά από τον ορισμό του ΟΗΕ, ενώ εντός ΕΕ η έννοια **μετανάστης** είναι πολύ ευρύτερη τόσο από τον παγκόσμιο ορισμό της όσο και από εκείνον του ΟΗΕ, καθώς ορίζεται αποκλειστικά με βάση τοπικά και χρονικά κριτήρια, χωρίς αναφορά σε ποιοτικά κριτήρια, όπως λόγους ή τρόπο μετανάστευσης. Επίσης, η ίδια ιστοσελίδα αποσαφηνίζει: α) ότι η έννοια **μετανάστης** δεν έχει επίσημο, νομικό ορισμό, αλλά βασίζεται απλώς σε **συστάσεις** του ΟΗΕ, β) ότι, αν και οι τουρίστες και οι επαγγελματίες που ταξιδεύουν για μικρές περιόδους σε άλλη χώρα δεν θεωρούνται **μετανάστες** σύμφωνα με τον ΟΗΕ, οι εποχιακοί εργάτες – για λόγους που δεν αναφέρονται – χαρακτηρίζονται **μετανάστες** στην «κοινή χρήση» (προφανώς γλωσσική;), γ) ότι – όπως και στην περίπτωση του ορισμού της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες – βασικό διακριτικό χαρακτηριστικό της έννοιας μετανάστης είναι η ελεύθερη απόφαση μετανάστευσης και – *ex silentio* – επιστροφής, και δ) ότι όποιος μεταγκαταθίσταται από χώρα σε χώρα εντός ΕΕ/ΕΖΕΣ δεν θεωρείται **μετανάστης**, ανεξάρτητα από το τι ορίζουν οι εθνικές έννομες τάξεις. Όλα αυτά αρκούν για να εξηγηθεί η σύγχυση που έχει προκύψει σχετικά με το ποιος θεωρείται **μετανάστης** και πού, αλλά δεν αρκούν για να εξηγήσουν την επικρατούσα σύγχυση/ταύτιση μεταξύ των εννοιών **πρόσφυγας** και **μετανάστης** (Κωτούλας 2011 σ. 128–129). Στη σχετική σύγχυση έχει αναφερθεί ρητά και ο ΟΗΕ, επισημαίνοντας ότι αυτή μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις τόσο για τους **μετανάστες** όσο και για τους **πρόσφυγες** – χωρίς ωστόσο να αναφέρεται στις αρνητικές επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτή η εννοιολογική και ορολογική σύγχυση και για τα ίδια τα κράτη υποδοχής. Ο ΟΗΕ αναφέρει ότι «η επιλογή των λέξεων έχει όντως σημασία», αλλά κάποιες διατυπώσεις του, όπως η ακόλουθη, ίσως συμβάλλουν στη σύγχυση:

Μιλώντας για την **Ευρώπη** και τους ανθρώπους που φτάνουν τα τελευταία χρόνια δια μέσω θαλάσσης στην Ελλάδα, την Ιταλία και αλλού. Τι από τα δύο είναι; Πρόσφυγες ή μετανάστες;

Στην πραγματικότητα, μπορεί να είναι και τα δύο. Η πλειονότητα των ανθρώπων που φτάνουν στην Ιταλία και ιδιαίτερα στην Ελλάδα προέρχονται από χώρες που μαστίζονται από πολέμους ή που

⁶ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/migrant_en (πρόσβαση 17-7-2021, μετάφραση: Π.Γ. Κριμπάς).

θεωρούνται ότι ‘παράγουν’ πρόσφυγες και οι οποίοι χρήζουν διεθνούς προστασίας. Παρ’ όλα αυτά, ένα μικρότερο ποσοστό ανάμεσά τους είναι από άλλες χώρες, και για πολλούς απο αυτούς τους ανθρώπους, ο όρος ‘μετανάστης’ θα ήταν σωστός.⁷

Σύμφωνα με αυτή τη διατύπωση, **πρόσφυγας** ανακηρύσσεται οποιοσδήποτε προέρχεται από χώρες που μαστίζονται από πολέμους ή που θεωρούνται (από ποιους;) ότι «παράγουν» πρόσφυγες και οποίοι χρήζουν (γιατί;) διεθνούς προστασίας, δηλαδή ανεξάρτητα από το αν οι ίδιοι υφίστανται στη χώρα προέλευσης δίωξη για υποστασιακές ιδιότητες ή ιδέες τους. Επίσης, η διατύπωση μοιάζει να υποβαθμίζει το ποσοστό των **μεταναστών** στο πλαίσιο των συγκεκριμένων ροών, αναφέροντας (χωρίς παράθεση στατιστικών δεδομένων) ότι το ποσοστό όσων είναι «από άλλες χώρες» είναι «μικρότερο». Έτσι η διατύπωση διολισθαίνει σταθερά στο να ορίζει τον **πρόσφυγα** αποκλειστικά με βάση τη χώρα καταγωγής (καταγωγής υπό την έννοια της *ιθαγένειας*;) ή διαμονής του (*τελευταίας* διαμονής του;) και όχι με βάση τον κίνδυνο που διατρέχει αυτός αποδεδειγμένα σε δεδομένη χώρα τη δεδομένη στιγμή ή περίοδο. Συναφές είναι ότι, σύμφωνα με την ΕΕ, **αιτών άσυλο** θεωρείται, σε παγκόσμιο πλαίσιο, όποιος αναζητεί προστασία από δίωξη ή σοβαρή βλάβη σε χώρα άλλη από τη δική του και αναμένει απόφαση επί αιτήσώς του για χορήγηση του καθεστώτος του **πρόσφυγα** βάσει των ισχυουσών διεθνών και εθνικών νομικών διαδικασιών, ενώ εντός της ΕΕ **αιτών άσυλο** είναι πολίτης τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που υπέβαλε αίτηση προστασίας βάσει της Σύμβασης και του Πρωτοκόλλου της Γενεύης για τους Πρόσφυγες, σχετικά με τον οποίο εκκρεμεί τελεσίδικη απόφαση. Διευκρινίζει, ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ότι στα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ ο όρος **αιτών άσυλο** είναι συνώνυμος του όρου **αιτών διεθνή προστασία** βάσει των Οδηγιών 2011/95/ΕΕ (Αναδιατυπωμένη Οδηγία περί Χαρακτηρισμού) και 2013/32/ΕΕ (Αναδιατυπωμένη Οδηγία περί Διαδικασιών Ασύλου), αν και ορισμένα κράτη μέλη όπως π.χ. η Ιρλανδία δεν έχουν υιοθετήσει την ενιαία διαδικασία και χρησιμοποιούν τον όρο **αιτών άσυλο** αποκλειστικά για όσους ζητούν προστασία στο πλαίσιο της προαναφερθείσας Σύμβασης της Γενεύης. Εκτός ΕΕ ο όρος **αιτών άσυλο** χρησιμοποιείται συχνότερα από τον όρο **αιτών διεθνή προστασία**.⁸

3 Μεθοδολογία της έρευνας

Η μεθοδολογική προσέγγιση της παρούσας έρευνας στηρίζεται στην Επεξεργασία Φυσικής Γλώσσας (Natural Language Processing – NLP) μέσω εργαλείων ανάλυσης Ηλεκτρονικών

⁷ https://www.unhcr.org/gr/12771-prosfygas_i_metanastis.html (πρόσβαση 17-7-2021, η εντονότυπη γραφή προϋπήρχε).

⁸ https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/asylum-seeker_en (πρόσβαση 17-7-2021, απόδοση/περίληψη: Π.Γ. Κριμπάς).

Σωμάτων Κειμένων (HΣΚ, Corpus Linguistics) και εξόρυξης κειμενικής πληροφορίας (Text Mining). Για τον λόγο αυτόν χρησιμοποιούμε δύο από τις πιο εξελιγμένες πλατφόρμες υπολογιστικής ανάλυσης κειμένων: το Sketch Engine και τα Voyant Tools. Χρησιμοποιήσαμε παραπληρωματικά τα δύο εργαλεία με στόχο την πολυεπίπεδη ανάλυση τόσο της λεξικογραμματικής συμπεριφοράς των όρων σε επίπεδο γλωσσολογικής ανάλυσης, όσο και της ευρύτερης ποσοτικής κατανομής τους στο ΗΣΚ που εξετάζουμε. Για την καλύτερη αποτύπωση των ποσοτικών αποτελεσμάτων του ΗΣΚ των ερωτήσεων της Βουλής των Ελλήνων εκπονήσαμε κατ' αρχάς ένα υπόσωμα (subcorpus) (υποσύνολο του ΗΣΚ), αποτελούμενο από 270 ερωτήσεις που περιέχουν τους όρους που θέσαμε (**μετανάστης**, **λαθρομετανάστης** και **πρόσφυγας**), τ.έ. κρατήσαμε μόνο τις ερωτήσεις όπου αναφέρεται ρητά ένας τουλάχιστον από τους όρους που μας απασχολούν. Αυτό έγινε για να αποκτήσουν τις πραγματικές τους διαστάσεις τα ποσοστά και οι λεξικές αντιπροσωπεύσεις. Έπειτα πραγματοποιήσαμε νέο διαχωρισμό σε 7 υποσώματα ανά κόμμα (Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος – ΚΚΕ, Ανεξάρτητοι Έλληνες – ΑΝΕΛ, Νέα Δημοκρατία – ΝΔ, Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα – ΠΑΣΟΚ, Το Ποτάμι – ΠΟΤΑΜΙ, Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς – ΣΥΡΙΖΑ και Λαϊκός Σύνδεσμος-Χρυσή Αυγή – ΧΑ), με σκοπό να μελετήσουμε τη σημασιολογική προσωδία των όρων που μας ενδιαφέρουν στον πολιτικό λόγο (political discourse). Στις υποενότητες που ακολουθούν παραθέτουμε τα αποτελέσματα της ανάλυσής μας ανά όρο.

3.1 Μετανάστης

Πανοραμικά, το λήμμα μετανάστης εμφανίζεται 506 φορές σε 175 ξεχωριστές ερωτήσεις στο ΗΣΚ⁹. Τα κόμματα που αναφέρθηκαν περισσότερο στον όρο είναι η ΧΑ με 50 ερωτήσεις και η ΝΔ με 49. Έπειτα ακολουθούν ΑΝΕΛ και ΚΚΕ με 25 ερωτήσεις έκαστο κόμμα και τέλος έχουμε 13 ερωτήσεις από το ΠΟΤΑΜΙ, 9 ερωτήσεις από τον ΣΥΡΙΖΑ και 4 ερωτήσεις από το ΠΑΣΟΚ. Φτιάχνοντας ένα λεξικογραμματικό πλαίσιο για το λήμμα **μετανάστης** παρατηρούμε ότι στο 63.43% των ευρημάτων (111 εμφανίσεις) το λήμμα **μετανάστης** συνοδεύεται από το λήμμα **παράνομος**. Με άλλα λόγια, το λεξικό σύμπλοκο **παράνομος μετανάστης** εμφανίζεται *sensu stricto* σχεδόν στα $\frac{2}{3}$ του συνόλου των αναφορών στο μεταναστευτικό. Δεν είναι όμως όλοι οι μετανάστες **παράνομοι/παράτυποι**, ούτε αποκλειστικά **εισερχόμενοι**. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι, όσον αφορά θέματα μετανάστευσης τη συγκεκριμένη κοινοβουλευτική περίοδο, οι βουλευτές εστιάζουν την προσοχή τους όχι στη μετανάστευση των Ελλήνων στο εξωτερικό¹⁰, αλλά στις

⁹ Εξαιρέσαμε τις ερωτήσεις που επαναλαμβάνονται σε όλα τα επίπεδα, δηλαδή ερωτήσεις με ίδιο κείμενο από τον ίδιο βουλευτή προς τον ίδιο υπουργό, αλλά συμπεριλάβαμε πανομοιότυπες ερωτήσεις που αφορούσαν διαφορετικά πρόσωπα.

¹⁰ Αξιοπρόσεκτο είναι το γεγονός ότι μόνο η ΧΑ, σε ερώτησή της, αναφέρεται στον εκπατρισμό των νέων

λεγόμενες **μικτές μεταναστευτικές ροές** προς την ελληνική επικράτεια, δηλαδή στις ροές όπου η διάκριση μεταξύ **μεταναστών** και **προσφύγων** δεν είναι, κατά την άποψη του ΟΗΕ, εφικτή.¹¹ Όπως είναι ευρέως γνωστό, μία από τις πιο προβληματικές πτυχές του μεταναστευτικού για τα κράτη πρώτης υποδοχής είναι η διάκριση των εισερχόμενων ατόμων σε επίπεδα προστασίας σύμφωνα με διεθνή και ευρωπαϊκά κείμενα, όπως τη Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Ωστόσο, όπως αναφέρει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες:

Κατά την άφιξή τους στο ελληνικό έδαφος, η διάκριση των δυο κατηγοριών δεν είναι άμεσα δυνατή. Τόσο οι πρόσφυγες, όσο και οι μετανάστες χρησιμοποιούν σήμερα τους ίδιους δρόμους διέλευσης και εισόδου, και συχνά καταφεύγουν στα ίδια «κυκλώματα» διακινητών προκειμένου να αποφύγουν τους αυξημένους ελέγχους στα σύνορα και να φτάσουν στη χώρα προορισμού τους (που, για τους περισσότερους, δεν είναι η Ελλάδα). Γι' αυτό γίνεται λόγος για «**μικτές μεταναστευτικές ροές**». Στη συντριπτική τους πλειοψηφία, στερούνται νομιμοποιητικών εγγράφων (π.χ. διαβατήριο, βίζα ή άλλα έγγραφα), γεγονός που κάνει ακόμα πιο δύσκολη την εξακρίβωση της ταυτότητάς τους, της χώρας καταγωγής ή της ανάγκης τους για διεθνή προστασία, όταν περνούν τα σύνορα. Μόνο εάν ζητήσουν άσυλο και ενταχθούν στη σχετική διαδικασία, και εφόσον το σύστημα ασύλου είναι δίκαιο και αποτελεσματικό, θα είναι δυνατό στο τέλος της διαδικασίας να εξακριβωθεί ποιοί είναι πραγματικά πρόσφυγες και ποιοί όχι. [...] Η προβληματική λειτουργία του συστήματος είχε (και έχει ακόμα) ως συνέπεια, πολλοί πρόσφυγες να μην καταφέρνουν ή να μη θέλουν να ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα (μη εμπιστευόμενοι τη σχετική διαδικασία και προσβλέποντας να φθάσουν σε άλλη χώρα της Ε.Ε. όπου υπάρχουν εγγυήσεις πως θα τους χορηγηθεί καθεστώς προστασίας εφόσον το δικαιούνται), ενώ αντίθετα αμιγώς οικονομικοί μετανάστες να προστρέχουν στη διαδικασία ως μόνο τρόπο για να νομιμοποιήσουν προσωρινά τη διαμονή τους στη χώρα (μέχρις ότου το αίτημά τους απορριφθεί, κάτι που μπορεί να διαρκέσει ακόμη και χρόνια). Ενδεικτικά, οι αιτήσεις ασύλου το 2011 ήταν 9.311. Από αυτές, το 24,80% υποβλήθηκαν από Πακιστανούς, το 12,04% από Γεωργιανούς, το 6,84% από Αφγανούς, το 6,61% από Μπαγκλαντεσιανούς, το 4,36% από Κινέζους και ακολουθούν υπήκοοι άλλων χωρών.¹²

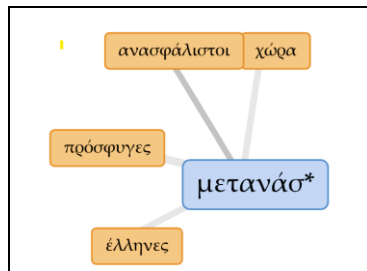
Λαμβάνοντας υπόψη αυτά τα στοιχεία, παρατηρούμε πώς αντικατοπτρίζεται η ανθρωπιστική αυτή κρίση στους ορισμούς που χρησιμοποιούνται από τους βουλευτές και ποιοί είναι οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν την προτίμηση του όρου **παράνομος μετανάστης** αντί των όρων **πρόσφυγας** και **λαθρομετανάστης**, όπως θα δούμε και παρακάτω. Οπτικοποιώντας τα λεξικά σύμπλοκα του όρου **μετανάστης**, παρατηρούμε ότι οι ισχυρότεροι δεσμοί συνημάνισης του όρου **μετανάστης** σχετίζονται αφενός με την ασφάλισή τους, αφετέρου με την Ελλάδα και τους κατοίκους της. Σημαντικό εύρημα είναι επίσης η παρουσία του όρου **πρόσφυγας** ως ενός από τα πιο συχνά λεξικά σύμπλοκα του όρου **μετανάστης**. Όπως θα γίνει εμφανές και στη συνέχεια,

Ελλήνων.

¹¹ Βλ. κεφάλαιο 2.

¹² https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration___Asylum_GR.pdf (πρόσβαση 17-7-2021, η εντονότερη γραφή προϋπήρχε).

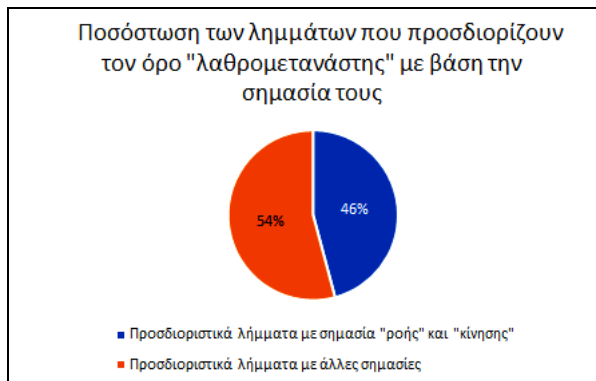
η συχνή συνεμφάνιση των δύο όρων διαμορφώνει μια άτυπη σχέση σημασιολογικής συνωνυμίας.

Διάγραμμα 1: Δίκτυο λεξικών συμπλόκων του όρου **μετανάστος** υπολογισμένο σε παράθυρο 5 λέξεων στα δεξιά και αριστερά του όρου

3.2 Λαθρομετανάστης

Το λήμμα **λαθρομετανάστης** εμφανίζεται 164 φορές σε 51 ξεχωριστές ερωτήσεις στο ΗΣΚ. Το κόμμα που αναφέρθηκε περισσότερο στον όρο είναι η ΧΑ με 36 ερωτήσεις και έπειτα ακολουθούν οι ΑΝΕΛ με 11 ερωτήσεις και η ΝΔ με 4 ερωτήσεις. Στο επίπεδο του λεξικογραμματικού πλαισίου του λήμματος, ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζει η κατηγορία **προσδιορισμοί (modifiers)**, όπου παρατηρούμε ότι οι προσδιορισμοί με τις περισσότερες εμφανίσεις πριν από το λήμμα **λαθρομετανάστης** (14 τον αριθμό) απορρέουν νοηματικά είτε από την έννοια της **ροής** είτε από αυτή της **κίνησης**.

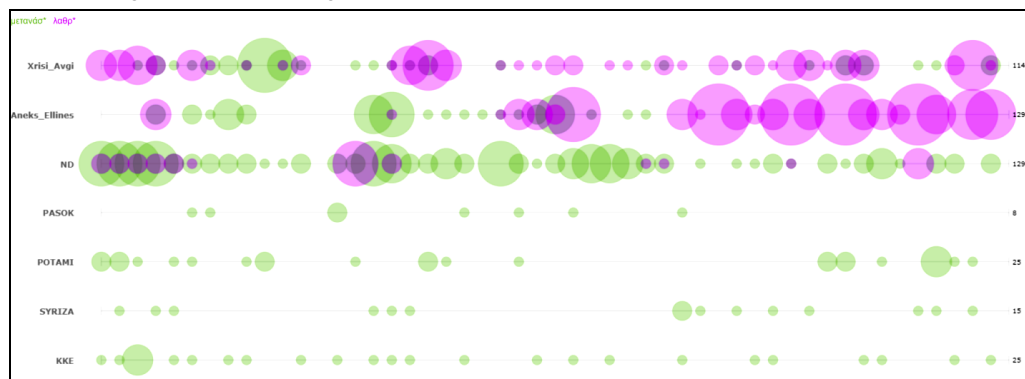
Διάγραμμα 2: Η κατανομή της ποσοστωσης των λημμάτων που προσδιορίζουν τον όρο **λαθρομετανάστης** με βάση τη σημασία τους

Συγκεκριμένα, από το σύνολο των ξεχωριστών προσδιορισμών (120 τον αριθμό), το λήμμα **ροή** έχει 13 εμφανίσεις και ακολουθούν τα: **εισροή** (6), **μεταφορά** (6), **διακίνηση** (6), **είσοδος** (6), **μετακίνηση** (5), **αποστολή** (5), **ορδή** (2), **άφιξη** (2), **έλευση** (1), **εισβολή** (1), **ρεύμα** (1) και

κύμα (1). Βλέπουμε λοιπόν ότι, εκ πρώτης όψεως, το λήμμα **ροή** αντιστοιχεί στο 11% των 120 προσδιορισμών, καθώς και ότι το σύνολο των υπόλοιπων λημμάτων που σχετίζονται νοηματικά με την κίνηση ανέρχεται στο 35%. Ενοποιώντας το κεντρικό μας λήμμα και την θεματική ομάδα που βρίσκεται γύρω του, βλέπουμε ότι μαζί αποτελούν το 46% επί των συνολικών προσδιορισμών. Άρα μία στις δύο αναφορές στο λαθρομεταναστευτικό αφορά την κίνηση πληθυσμών. Στη συγκεκριμένη κοινοβουλευτική περίοδο η ελληνική αντιπολίτευση βρίσκεται σε κατάσταση σοκ, παρατηρώντας το φαινόμενο της εισροής μεταναστών στη χώρα, και δεν υποβάλλει ερωτήσεις που να εμβαθύνουν σε ζητήματα πολιτικής και ανθρωπιστικής διαχείρισης του μεταναστευτικού. Από την πλευρά του, ο ΟΗΕ μάς εξηγεί πως:

Ο συνολικός αριθμός όσων βρίσκονται χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα σήμερα στην Ελλάδα και που συλλήβδην αποκαλούνται «**λαθρομετανάστες**», δεν είναι δυνατό να υπολογιστεί. Κάτι τέτοιο θα απαιτούσε μια σοβαρή και συντονισμένη προσπάθεια καταγραφής και ταυτοποίησης. Αυτό που πρέπει να τονιστεί είναι ότι δεν αποτελούν μια ενιαία κατηγορία. Μέσα στο σύνολο των όσων έχουν εισέλθει και διαμένουν **παράτυπα** στη χώρα, υπάρχουν τελείως ξεχωριστές και διακριτές ομάδες προσώπων, που κάθε μια έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά, διαφορετικές ανάγκες, διαφορετικά δικαιώματα και, συνεπώς, δημιουργούνται διαφορετικές προοπτικές ή υποχρεώσεις για την Ελλάδα αναφορικά με τη μεταχείρισή τους.¹³

Χρησιμοποιώντας τα Voyant Tools οπτικοποιήσαμε την κατανομή του όρου **λαθρομετανάστης** σε σύγκριση με τον όρο **μετανάστης** σε ένα διάγραμμα φυσαλίδων (bubble chart), το οποίο αποτυπώνει τη χρήση των όρων ανά κόμμα. Όσο συχνότερα χρησιμοποιούνται οι όροι, τόσο μεγαλύτερες είναι οι φυσαλίδες.

Διάγραμμα 3: Διάγραμμα φυσαλίδων (bubble chart) των όρων **μετανάστης** και **λαθρομετανάστης** ανά πολιτικό κόμμα

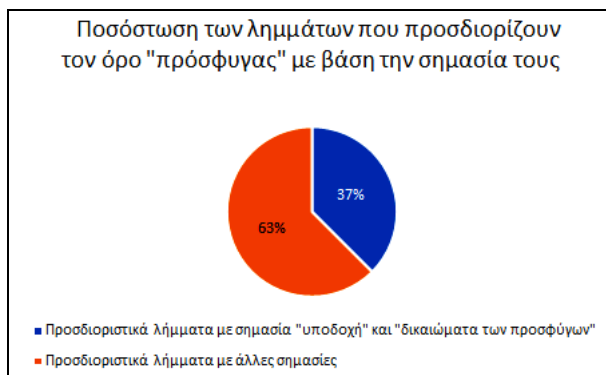
Όπως γίνεται φανερό, η κατανομή των δύο όρων αποκαλύπτει μια σαφή ιδεολογική διαφοροποίηση. Ο όρος **λαθρομετανάστης** χρησιμοποιείται σχεδόν αποκλειστικά από τα

¹³ https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration___Asylum_GR.pdf (πρόσβαση 17-7-2021, η εντονότερη γραφή προϋπήρχε.)

κόμματα της άκρας δεξιάς (ΧΑ και ΑΝΕΛ) και, σποραδικά, από τη ΝΔ, ενώ τα υπόλοιπα κόμματα δεν χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο.

3.3 Πρόσφυγας

Διαφορετική είναι η εικόνα ως προς το λήμμα **πρόσφυγας**, το οποίο εμφανίζεται 171 φορές σε 44 ξεχωριστές ερωτήσεις στο ΗΣΚ. Τον όρο αναφέρει περισσότερο η ΝΔ με 18 ερωτήσεις και οι ΑΝΕΛ με 11 ερωτήσεις. Ακολουθούν το ΚΚΕ και η ΧΑ με 4 ερωτήσεις έκαστο κόμμα, το ΠΟΤΑΜΙ με 3 ερωτήσεις και, τέλος, το ΠΑΣΟΚ και ο ΣΥΡΙΖΑ με 2 ερωτήσεις έκαστο κόμμα. Η στήλη των προσδιορισμών¹⁴ στο αντίστοιχο λεξικογραμματικό πλαίσιο μαρτυρεί τη διαφορετική γλωσσική προσέγγιση της έννοιας του **πρόσφυγα** εκ μέρους των βουλευτών σε σχέση με εκείνη του **λαθρομετανάστη**: από τους 56 ξεχωριστούς προσδιορισμούς για το λήμμα **πρόσφυγας**, οι 21 αφορούν έννοιες που σχετίζονται με την υποδοχή και τα δικαιώματα των **προσφύγων**.

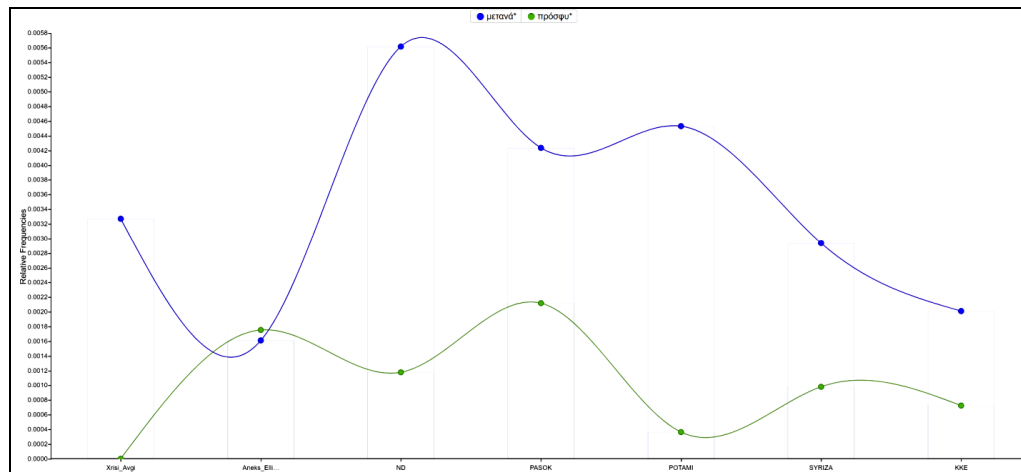
Διάγραμμα 4: Η κατανομή της ποσόστωσης των λημμάτων που προσδιορίζουν τον όρο **πρόσφυγας** με βάση τη σημασία τους

Συγκεκριμένα, η κατανομή των προσδιορισμών που παρατηρήθηκε είναι η ακόλουθη: **φιλοξενία** (5 εμφανίσεις), **μεταφορά** (2), **ταυτοποίηση** (1), **μετεγκατάσταση** (1), **ένταξη** (1), **ενσωμάτωση** (1), **εγγραφή** (1), **καταυλισμός** (1), **σίτιση** (1), **ταμείο** (1), **εγκατάσταση** (1), **διάσωση** (1), **παρακολούθηση** (1), **περίθαλψη** (1), **προστασία** (1), **δικαίωμα** (1). Οι 21 αυτές ομαδοποιημένες εμφανίσεις των εν λόγω προσδιορισμών στο ΗΣΚ αντιστοιχούν στο 37.5% των εμφανίσεων προσδιορισμών του λήμματος, ποσοστό αρκετά υψηλό, αν αναλογιστεί κανείς τη

¹⁴ Σημειώνουμε ότι, στην εν λόγω στήλη, το αποτέλεσμα με τις περισσότερες εμφανίσεις είναι το λήμμα **τηλεφώνημα** (10 εμφανίσεις), το οποίο αφορά συγκεκριμένο ερώτημα που τέθηκε ταυτόχρονα από τον Νικόλαο Νικολόπουλο προς τους υπουργούς Εσωτερικών & Διοικητικής Ανασυγκρότησης, Εθνικής Άμυνας, Εξωτερικών, Επικρατείας & Οικονομίας, και Υποδομών, Ναυτιλίας & Τουρισμού.

σημασιολογική τους συνάφεια. Άλλη στήλη που παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι αυτή του **και/ή** (*and/or*), όπου επαληθεύεται προηγούμενη παρατήρησή μας για τη χρήση των όρων **μετανάστης** και **πρόσφυγας**, καθώς από τα 64 δείγματα λημμάτων που εμφανίζονται ως σύμπλεγμα τα 59 (92%) αφορούν τους δύο εν λόγω όρους, όπως ακριβώς μαρτυρεί και η ΥΑ του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες.

Ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις προκύπτουν και από τη συγκριτική μελέτη των συχνοτήτων χρήσης των όρων **πρόσφυγας** και **μετανάστης** ανά κόμμα:

Διάγραμμα 5: Κατανομή της συχνότητας των όρων **μετανάστης** και **πρόσφυγας** ανά ερώτηση κόμματος

Στο παραπάνω διάγραμμα παρατηρούμε ότι γενικότερα οι ερωτήσεις όλων των κομμάτων στη Βουλή αναφέρουν τον όρο **μετανάστης** συχνότερα από τον όρο **πρόσφυγας** με μόνη εξαίρεση τις ερωτήσεις των ΑΝΕΛ. Χαρακτηριστικό είναι, μάλιστα, ότι η ΧΑ δεν χρησιμοποιεί τον όρο **πρόσφυγας**, αλλά μόνο τον όρο **μετανάστης**. Η ευρύτερη ποσοτική εικόνα είναι ότι οι συζητήσεις στη Βουλή των Ελλήνων περιστρέφονται γύρω από **μετανάστες** και **μεταναστευτικό πρόβλημα** και, όταν αναφέρονται στον όρο **πρόσφυγας**, οι βουλευτές καλούν σε απαντήσεις όσον αφορά την αναγνώριση των δικαιωμάτων των προσφύγων, η οποία – σύμφωνα με τον ΟΗΕ¹⁵ – απαιτεί άμεση και συντονισμένη ανταπόκριση τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

¹⁵ https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2017/10/2012_Migration___Asylum_GR.pdf (πρόσβαση 17-7-2021).

4 Αποτελέσματα και συμπεράσματα

Η έρευνά μας επιβεβαιώνει ακόμα μία φορά ότι ακόμα και όροι ειδικών θεματικών πεδίων όπως π.χ. το Διεθνές Δίκαιο μπορούν να εκλαμβάνονται διαφορετικά ανάλογα με τους χρήστες, με παράλληλη αλλοίωση της έννοιας που καταστήμαιναν αρχικά, γεγονός που ενίοτε σχετίζεται με συναισθηματικές στάσεις απέναντι στην οικεία έννοια. Όσον αφορά τους όρους που εξετάσαμε εδώ, προκύπτει ότι ο όρος **μετανάστης** έχει έντονα αρνητική σημασιολογική προσωδία, καθώς και ότι οι όροι **μετανάστης** και **παράνομος μετανάστης** εμφανίζονται ως εναλλάξιμοι, με αποτέλεσμα πολίτες με νόμιμο δικαίωμα στη μετανάστευση όπως οι **πρόσφυγες** να επωμίζονται το σημασιολογικό φορτίο που σχετίζεται με παραβατικές διαστάσεις της μετανάστευσης, χάνοντας κοινωνική ορατότητα και, κατ' επέκταση, βιώνοντας στέρηση νόμιμων δικαιωμάτων, κατοχυρωμένων από διεθνείς συμφωνίες. Επίσης, η συχνή συνεμφάνιση των όρων **μετανάστης** και **πρόσφυγας** παρασύρει τη σχετικά ουδέτερη σημασιολογική προσωδία του όρου **πρόσφυγας** στην έντονα αρνητική του όρου **λαθρομετανάστης**. Όταν η συσχέτιση επαναλαμβάνεται συστηματικά, δημιουργείται και μια παγιωμένη σχέση μεταξύ δύο πληθυσμιακών ομάδων, οι οποίες, στην πραγματικότητα, διαφέρουν τόσο σε επίπεδο νομικής προστασίας, όσο και σε επίπεδο κοινωνικής αποδοχής. Όπως είδαμε στην περίπτωση του λήμματος **λαθρομετανάστης**, κατά τη συγκεκριμένη κοινοβουλευτική περίοδο η ελληνική πολιτική παρατηρεί με ιδιαίτερη ανησυχία την εισροή διαφορετικών πληθυσμιακών ομάδων στη χώρα και εμμένει να υπογραμμίζει ότι πρόκειται για μια κρίση δημοσιονομική.

Βιβλιογραφία

- Βαλεοντής, Κ.Ε. και Κριμπάς Π.Γ. (2014). *Νομική γλώσσα, νομική ορολογία: θεωρία και πράξη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη/ΕΛΕΤΟ.
- Barzilai, G. (2007). *Law and Religion*. Aldershot/Burlington: Ashgate (= The International Library of Essays in Law and Society 1).
- Béjoint, H. (1990). Monosemy and the dictionary. Στο T. Magay and J. Zsigány (επιμ.), *BudaLEX '88 Proceedings: Papers from the EURALEX Third International Congress*. Budapest: Akadémiai Kiadó, pp. 13–26.
- Faber Benítez, P. (2009). The Cognitive Shift in Terminology and Specialized Translation. *MonTI. Monografías de Traducción e Interpretación 1*, pp. 107–134.
<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=265119728010>
- Cao, D. (1997). *Translating Law*. Clevedon/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters Ltd. (= Topics in Translation 33).

Chromá, M. (2006). Synonymy and Polysemy in a Bilingual Law Dictionary. Στο: E. Conno, C. Marcilo, and C. Onesti (επιμ.), *Proceedings XII Euralex International Congress, Torino, Italia, September 6th-9th, 2006, Vol. II*. Torino/Alessandria: Edizioni dell'Orso, pp. 735–741.

Fitsilis, F. and Koryzis D. (2016). Parliamentary control of Governmental actions on the interaction with European organs in the Hellenic Parliament and the National Assembly of Serbia. *Online Papers on Parliamentary Democracy V*. <https://www.pademia.eu/publications/online-papers-on-parliamentary-democracy/online-papers-on-parliamentary-democracy-v2016/>

Fitsilis, F. and Mikros G. (2021). Development and Validation of a Corpus of Written Parliamentary Questions in the Hellenic Parliament. *Journal of Open Humanities Data* 7(18), 1–14. doi:10.5334/johd.45

Fitsilis, F., Saalfeld, T. and Schwemmer C. (2017). Content Reconstruction of Parliamentary Questions: Combining Metadata with an OCR Process. Στο: *Proceedings in Scientific Conference 2017: The 5th International Virtual Conference on Advanced Scientific Results (June, 26. - 30. 2017)*. Zilina: EDIS, 107–112. doi: 10.6084/m9.figshare.14743044.v2.

Fretheim, T. (2001). In defence of monosemy. Στο: E. Németh and K. Bibok (επιμ.), *Pragmatics and the flexibility of word meaning*. Amsterdam: Elsevier, pp. 79–115.

Gortych-Michalak, K. (2013). Polisemia w przekładzie prawniczym grecko-polskim i polsko-greckim. *Comparative Legilinguistics* 13, pp. 175–183. doi:10.14746/cl.2013.13.11

ISO 704:2009, Terminology work – Principles and methods.

ISO 10241-2:2012, Terminological entries in standards – Part 2: Adoption of standardized terminological entries.

Katz, J. (2020). The Application and Advancement of International Law: France's New Cybersecurity Policy. *Fordham Undergraduate Law Review* 2(5), pp. 46–59.

Κριμπάς, Π.Γ. (2017). *Εισαγωγή στη θεωρία της μετάφρασης*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Κωτούλας, Ι.Ε. (2011). *Μετανάστευση και κυρίαρχη εθνική κουλτούρα: Θρησκεία, πολιτική, πολυπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Poscher, R. (2011). Ambiguity and Vagueness in Legal Interpretation. Στο: L. Solan and P. Tiersma (επιμ.), *Oxford Handbook on Language and Law*. Oxford: Oxford University Press.

Ruhl, C. (1989). *On monosemy: A study in linguistic semantics*. Albany: State University of New York Press.

Šarčević, S. (1997). *New Approach to Legal Translation*. The Hague: Kluwer Law International.

Temmerman, R. (2000). *Towards new ways of terminology description: The sociocognitive approach*. Amsterdam/Philadelphia, PA: John Benjamins.

Αφροδίτη Γιοβάνη

Διδάκτορας

Τμήμα Κλασικής Φιλολογίας

Πανεπιστήμιο της La Laguna της Ισπανίας

Ηλ-ταχ.: afroditigiovani@gmail.com

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Γλώσσας, Φιλολογίας και Πολιτισμού Παρευξείνιων Χωρών

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Ηλ-ταχ.: pkrimpas@bscc.duth.gr

Φώτης Φυτσιλής

Διδάκτωρ μηχανικός

προϊστάμενος Τμήματος Επιστημονικής Τεκμηρίωσης και Εποπτείας

Επιστημονική Υπηρεσία της Βουλής των Ελλήνων

Ηλ-ταχ.: fitsilisf@parliament.gr

Γεώργιος Κ. Μικρός

Καθηγητής

Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ηλ-ταχ.: gmikros@gmail.com